

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

FEATURES OF FUNCTIONING OF THE SYSTEM OF LOCAL FINANCE IN MODERN CONDITIONS

УДК 336.132

<https://doi.org/10.32843/infrastruct36-75>**Ярмак О.В.**

к.е.н., доцент,
доцент кафедри міжнародних
економічних відносин та фінансів
Харківський
торговельно-економічний інститут
Київського національного
торговельно-економічного університету

Носков Р.С.

студент
Харківський
торговельно-економічний інститут
Київського національного
торговельно-економічного університету

У статті розкрито сутність і роль системи місцевих фінансів в умовах сьогодення, досліджено особливості функціонування місцевих фінансів у сучасних умовах. Розроблено та запропоновано комплексні напрями й етапи розвитку системи місцевих фінансів, підвищення фінансової самостійності місцевих органів влади. Розглянуто проблемні питання єдності і відмінностей місцевих фінансів та місцевих бюджетів, їх сутнісного взаємозв'язку і впливу на процес суспільного відтворення. Визначено, що місцеві фінанси визначають параметри й умови формування фінансових ресурсів на місцевому рівні їх розподілу та використання між рівнями бюджетів для забезпечення економічного зростання, збільшення фінансового потенціалу території. При цьому необхідно відзначити, що нині система місцевих фінансів в Україні є неефективною, потрібні подальші наукові дослідження, спрямовані на комплексний розвиток сукупності складників місцевих фінансів.

Ключові слова: місцеві фінанси, органи місцевого самоврядування, місцева бюджетна політика, фінансові відносини, фінансові ресурси, місцевий бюджет.

В статье раскрыты сущность и роль системы местных финансов в условиях

современности, исследованы особенности функционирования местных финансов в современных условиях. Разработаны и предложены комплексные направления и этапы по развитию системы местных финансов, повышению финансовой самостоятельности местных органов власти. Рассмотрены проблемные вопросы единства и различий местных финансов и местных бюджетов, их сущностной взаимосвязи и влияния на процесс общественного воспроизводства. Определено, что местные финансы определяют параметры и условия формирования финансовых ресурсов на местном уровне их распределения и использования между уровнями бюджетов для обеспечения экономического роста, увеличения финансового потенциала территории. При этом необходимо отметить, что в наше время система местных финансов в Украине является неэффективной, нужны дальнейшие научные исследования, направленные на комплексное развитие совокупности составляющих местных финансов.

Ключевые слова: местные финансы, органы местного самоуправления, местная бюджетная политика, финансовые ресурсы, местный бюджет.

The article reveals the essence and role of the local finance system in modern conditions, explores the features of the functioning of local finance in modern conditions. Comprehensive directions and stages for the development of the local finance system, increasing the financial independence of local authorities have been developed and proposed. The problematic issues of the unity and differences of local finances and local budgets, their essential relationship and influence on the process of social reproduction are also considered. It is determined that local finance determines the parameters and conditions for the formation of financial resources at the local level of their distribution and use between budget levels, in order to ensure economic growth and increase the financial potential of the territories. It should be noted that in our time the system of local finance in Ukraine is inefficient, further scientific research is needed aimed at the comprehensive development of the totality of the components of local finance. In Ukraine, at the present stage of its historical development, the processes of the formation of sovereign statehood and its financial and economic functioning system are undergoing in part of the transition from a centrally planned to a market management system, taking into account the introduction of the experience of foreign countries in terms of unifying the legal framework and mechanisms of state regulation of socio-economic development of society. The central link here is the budget system and the problems of its stimulation in terms of the development of local finance, taking into account the fiscal policy. Local finance, firstly, is the main financial instrument aimed at providing local governments with the necessary income sources of income. Secondly, they contribute to the distribution of revenue sources between various sectors of the economy, households them farms in order to achieve economic and social effect at the level of administrative-territorial entities. Thirdly, aimed at distribution of financial resources between budgets of various levels in order to equalize their income opportunities.

Key words: local finance, local governments, local budget policy, financial relations, financial resources, local budget.

Постановка проблеми. Самоврядування і саморозвиток територіальних громад виступають первинними інституціями цивілізаційного прогресу людства. Їх організаційно-правові засади еволюціонували від індивідуально-сімейних, родових і племінних форм до виникнення держави як централізованого інституту національної спільності.

У системі формування держави (у міру її укрупнення і виходу за межі окремої народності, нації) перманентно протікали процеси становлення стабільної державної влади, як правило, у площині узгодження інтересів держави у цілому та локалізованих громад. Це знаходило прояв у формах централізації і децентралізації влади (унітарності та федералізму), а також протиборства сил носіїв

влади у формі авторитаризму і демократизму громадського управління.

В Україні на сучасному етапі її історичного розвитку проходять процеси становлення суверенної державності та її фінансово-економічної системи функціонування в частині переходу від централізовано-планової до ринкової системи управління з урахуванням упровадження досвіду зарубіжних країн у частині уніфікації правових основ і механізмів державного регулювання соціально-економічного розвитку суспільства. Центральною ланкою тут виступають бюджетна система і проблеми її стимулювання в частині розвитку місцевих фінансів з урахуванням бюджетно-фіскальної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Ефективність організації місцевих фінансів досягається в результаті пропорційного розвитку всієї сукупності її елементів, а саме цілей, завдань, функцій, принципів, інструментів, організації місцевих фінансів. Структура організації місцевих фінансів розглядалася в працях як українських, так і зарубіжних учених.

Проблемам функціонування і розвитку системи місцевих фінансів присвячено роботи як українських, так і зарубіжних учених: Н.Я. Азарова, В.Г. Бодрова, І.О. Луїної, О.П. Кириленко, Ю.В. Пасічника, К.В. Павлюк, Л.Л. Ігоніна, В.І. Матеюк, С.В. Марченко.

При цьому необхідно відзначити, що в умовах сьогодення система місцевих фінансів в Україні є неефективною, потрібні подальші наукові дослідження, спрямовані на комплексний розвиток сукупності складників місцевих фінансів.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні сутності та ролі системи місцевих фінансів в умовах трансформації економіки України, розробленні напрямів та етапів розвитку системи місцевих фінансів у нашій країні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Місцеві фінанси, по-перше, виступають основним фінансовим інструментом, спрямованим на забезпечення місцевих органів влади необхідними дохідними джерелами надходжень. По-друге, сприяють розподілу дохідних джерел між різними галузями економіки, суб'єктами господарювання, домашніми господарствами з метою досягнення економічного та соціального ефекту на рівні адміністративно-територіальних утворень. По-третє, спрямовані на розподіл фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів із метою вирівнювання їхніх дохідних можливостей.

Місцеві фінанси визначають параметри й умови формування фінансових ресурсів на місцевому рівні їх розподілу та використання між рівнями бюджетів із метою забезпечення економічного зростання, збільшення фінансового потенціалу території.

В умовах розвитку економіки України місцеві фінанси спрямовані на: а) збільшення фінансового потенціалу місцевих органів влади; б) забезпечення пропорційного й ефективного розподілу обмежених бюджетних коштів між окремими територіями; в) зменшення розподілу міжбюджетних трансфертів.

Місцеві фінанси сприяють фінансуванню житлових, соціально-культурних заходів і програм, розвитку економічної інфраструктури на рівні адміністративно-територіальних утворень. Через місцеві фінанси органи місцевого самоврядування здійснюють підтримку виробничої та невиробничої сфер, вирівнювання бюджетного потенціалу муніципальних утворень, реалізацію інвестиційних програм щодо зниження економічної відсталості території країни.

Із позиції економічної теорії місцеві фінанси необхідно розглядати як сукупність економічних (грошових) відносин, що складаються між державними, місцевими органами влади, населенням і господарюючими суб'єктами в процесі формування, розподілу й використання грошового фонду місцевих органів влади.

Таким чином, місцеві фінанси стимулюють економічний і соціальний розвиток муніципальних утворень, виступають основним важелем в ефективному формуванні і розподілі бюджетних коштів органів місцевого самоврядування.

Місцеві фінанси виступають об'єктивною економічною категорією, що визначає рівень і пропорції розподілу місцевих податків та зборів, централізованої фінансової й інвестиційної допомоги з метою усунення економічних і соціальних диспропорцій у рівні розвитку муніципальних одиниць. Основні напрями впливу місцевих фінансів на економічний розвиток територіальних утворень представлено на рис. 1.

Місцеві фінанси дають змогу здійснювати своєчасну фінансову підтримку соціальної інфраструктури муніципальних одиниць, сприяти розвитку пріоритетних галузей економіки на рівні муніципальних одиниць. Структурні складники економічної ролі місцевих фінансів представлено на рис. 2.

Система місцевих фінансів може ефективно впливати на соціально-економічний розвиток муніципальних одиниць тільки на підставі обґрунтованого й ефективного функціонування всієї сукупності її складників. Розвиток усієї сукупності місцевих фінансів можна досягти на підставі сформульованих авторами пропозицій. Запропоновані напрями реформування місцевих фінансів охоплюють основні сфери їхнього впливу. Вони забезпечують ефективний і пропорційний розвиток сукупності складників системи місцевих фінансів у сучасних умовах.

Таким чином, виділено напрями реформування місцевих фінансів в Україні:

1) реформування підприємств комунальної власності на підставі створення умов щодо їх фінансової самодостатності й ефективного функціонування, розроблення вимог і критеріїв якості та ефективності надаваних ними послуг на місцевому рівні;

2) забезпечення ефективного впровадження програмно-цільового планування на місцевому рівні з метою ефективного та раціонального використання обмежених бюджетних коштів для досягнення певного економічного або соціального ефекту на місцевому рівні;

3) сприяння подальшому проведенню податкової децентралізації, спрямованої на надання можливостей місцевим органам влади у визначенні їх бази оподаткування, встановлення місцевих податків і зборів, ставок, податкових пільг для збільшення їхньої фінансової бази;

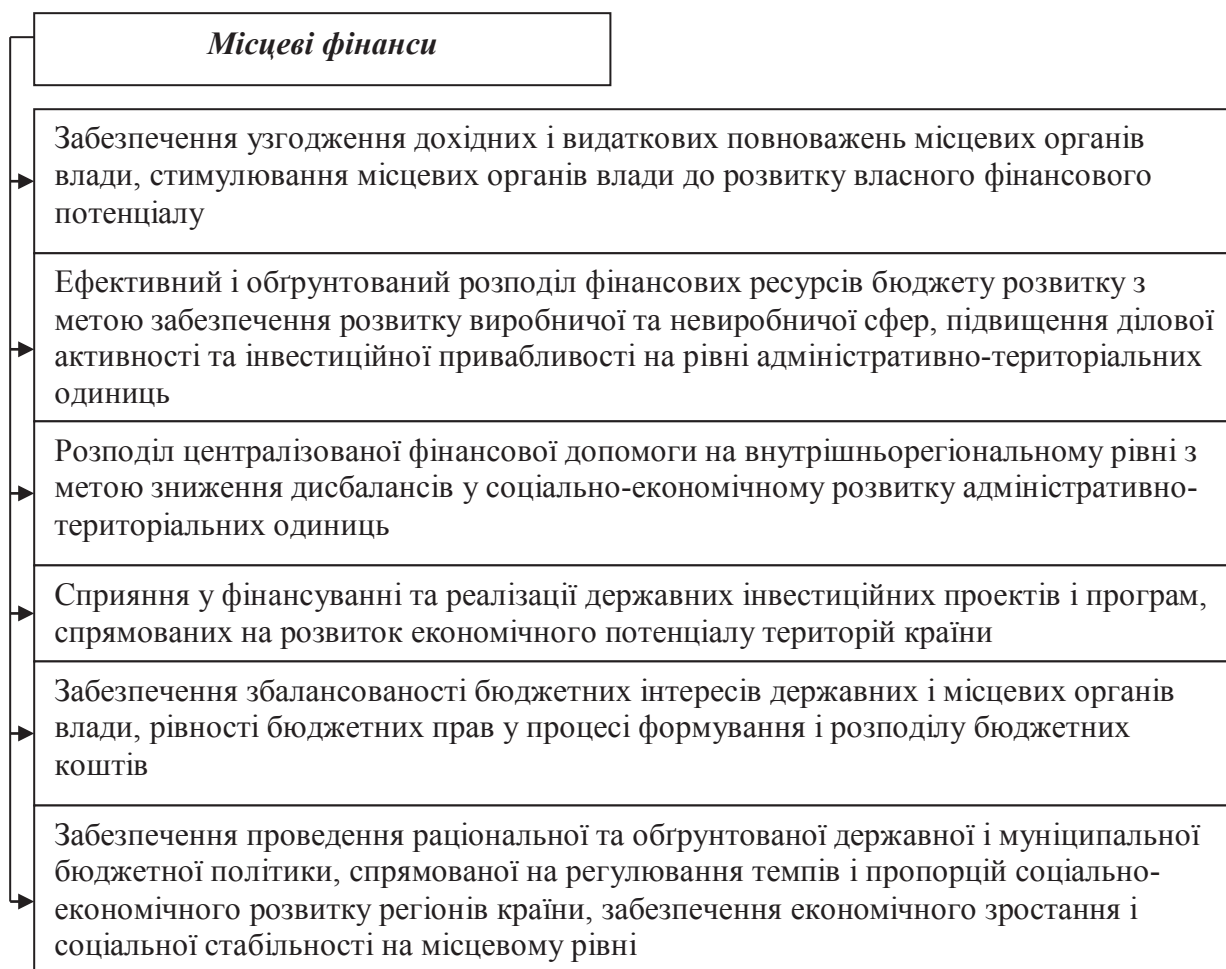

Рис. 1. Основні напрями впливу місцевих фінансів на економічний розвиток територіальних одиниць

4) поліпшення механізму функціонування цільових фондів місцевих органів влади для визначення ефективних джерел їх поповнення й особливостей витрачання з метою вирішення соціально-економічних та екологічних завдань на місцевому рівні.

Для ефективною реалізації запропонованих заходів щодо поліпшення функціонування місцевих фінансів визначено сім етапів.

На першому етапі здійснюється оцінка ефективності функціонування місцевих фінансів, визначаються чинники, що впливають на систему цих фінансів.

На другому етапі визначається і систематизується комплекс заходів щодо забезпечення розвитку всієї сукупності складників місцевих фінансів відповідно до соціально-економічних умов функціонування муніципальних одиниць.

На третьому етапі проводиться комплексний аналіз розроблених заходів із позиції досягнення тактичних і стратегічних цілей у розвитку місцевих фінансів. На цьому етапі відбувається усунення неефективних заходів.

На четвертому етапі відбувається розроблення ефективного механізму, визначаються його цілі,

завдання, принципи, інструменти, методи, способи, на підставі яких буде здійснюватися реалізація цих заходів.

На п'ятому етапі здійснюється порівняння пропонуваніх заходів із загальною стратегією соціально-економічного розвитку муніципальних одиниць.

На шостому етапі приймається остаточне рішення про реалізацію комплексу запропонованих заходів щодо поліпшення системи місцевих фінансів. Це рішення приймається в разі явного досягнення поставлених тактичних і стратегічних цілей, а також у результаті відповідності запропонованих заходів програмам економічного розвитку муніципальних утворень.

На сьомому етапі проводиться оцінка соціального та економічного ефекту від упровадження комплексу розроблених заходів. Позитивні результати повинні використовуватися для поліпшення системи місцевих фінансів.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, комплексний розвиток усіх складників місцевих фінансів безпосередньо залежить від ефективності механізму цих фінансів, системності та комплексності соціально-економічних реформ на рівні муніципальних одиниць.

Рис. 2. Структурні складники економічної ролі місцевих фінансів

Подальший ефективний розвиток місцевих фінансів буде прямо залежати від обґрунтованості застосування методу програмно-цільового бюджетування на місцевому рівні, розвитку ринку муніципальних позик, реформування підприємств комунальної власності місцевих органів влади, впровадження обґрунтованих економічних показників та індикаторів оцінки фінансового стану й якості управління місцевими фінансами, стійкості місцевих бюджетів тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Азаров М.Я. Бюджетна політика в контексті соціально-економічного розвитку. *Реформування міжбюджетних відносин і поліпшення місцевого самоврядування*. Київ : НДФІ, 2004. Т. 5. 400 с.
2. Бодров В.Г. Регулювання міжбюджетних відносин : монографія. Київ : НАДУ, 2006. 296 с.
3. Гутаріна С.О. Еволюція поглядів на трактування поняття «місцеві фінанси». *Економіка та управління*. 2008. № 4. С. 56–61.
4. Пасічник Ю.В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні : монографія. Донецьк : Юго-Восток Лтд, 2005. 642 с.
5. Савчин В. Видатки місцевих бюджетів: проблемні питання обслуговування. *Казна України*. 2011. № 4. С. 24–27.

6. Трещов М.М. Місцеві фінанси та місцеві бюджети: точки дотику та відмінності понять. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 42. С. 187.

7. Усков І.В. Бюджетне регулювання в умовах розвитку системи місцевих фінансів. *Економіка та управління*. 2012. № 3. С. 63–68.

REFERENCES:

1. Azarov M.Ya. (2004) Biudzhetna polityka v konteksti sotsialno-ekonomichnoho rozvytku [Budget policy in the context of socio-economic development. Reforming intergovernmental budgetary relations and improving local self-government]. *Reformuvannia mizhbiudzhetnykh vidnosyn i polipshennia mistsevoho samovriadvannia*. Kyiv: NDFI. T. 5. 400 p.
2. Bodrov V.H. (2006) Rehuliuivannia mizhbiudzhetnykh vidnosyn: monohrafiia [Regulation of intergovernmental relations]. Kyiv: Yyd-vo NADU. 296 p.
3. Hutarina S.O. (2008) Evoliutsiia pohliadiv na traktuvannia poniattia «mistsevi finansy» [Evolution of views on the interpretation of the concept of "local finance"]. *Ekonomika ta upravlinnia*. no. 4. pp. 56–61.
4. Pasichnyk Yu.V. (2005) Biudzhetniyi potentsial ekonomichnoho zrostannia v Ukraini: monohrafiia [Budget potential for economic growth in Ukraine]. Donetsk: TOV «Yuho-Vostok, Ltd». 642 p.

5. Savchyn V. (2011) Vydatky mistsevykh biudzhetyv, problemy pytannia obsluhovuvannia [Local budget expenditures, service issues]. *Kazna Ukrainy*. no. 4. pp. 24–27.

6. Treshchov M.M. (2015) Mistsevi finansy ta mistsevi biudzhety: tochky dotyku ta vidminnosti poniat [Local Finance and Local Budgets: Points of Touch

and Differences of Concepts]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia: zb. nauk. pr.* Vyp. 42. pp. 187–188.

7. Uskov I.V. (2012) Biudzhette rehulivannia v umovakh rozvytku systemy mistsevykh finansiv [Budget regulation in the context of local finance system development]. *Ekonomika ta upravlinnia*. 2012. no. 3. pp. 63–68.

Yarmak Olga

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of International Economic Relations
and Finance

Kharkiv Institute of Trade and Economics
Kyiv National University of Trade and Economics

Noskov Rostyslav

Student

Kharkiv Institute of Trade and Economics
Kyiv National University of Trade and Economics

FEATURES OF FUNCTIONING OF THE SYSTEM OF LOCAL FINANCE IN MODERN CONDITIONS

The purpose of the article. The purpose of the article is to determine the nature and role of the local finance system in the conditions of transformation of the Ukrainian economy, to develop directions and stages for the development of the local finance system in our country.

Methodology. The article uses a set of scientific methods, in particular, methods of scientific abstraction, comparative, analysis and synthesis, systematization and generalization.

Results. In the conditions of transformation of the Ukrainian economy, its Euro-integration course of development, local finances are aimed at ensuring economic growth in proportion national development of administrative-territorial units, development of productive forces, satisfaction of the minimum social needs of the population in all regions of the country.

Local finance contributes to the financing of housing, socio-cultural events and programs, the development of economic infrastructure at the level of administrative-territorial entities. Through local finance, local governments support the production and non-production sectors, equalize the budget potential of municipalities, and implement investment programs to reduce the economic backwardness of the country's territories.

Local finance should be considered as a set of economic (monetary) relations that develop between state and local authorities, the population and business entities in the process of formation, distribution and use of the monetary fund of local authorities.

Local finance stimulates the economic and social development of municipalities, acts as the main lever for the effective formation and distribution of budgetary funds of local governments.

Local finance is an objective economic category that determines the level and proportions of the distribution of local taxes and fees, centralized financial and investment assistance in order to eliminate economic and social imbalances in the level of development of municipalities.

Local finances allow timely financial support of the social infrastructure of municipalities; contribute to the development of priority sectors of the economy at the level of municipalities.

Local finance systems can effectively influence the socio-economic development of municipalities, only on the basis of the justified and effective functioning of the totality of its components.

Practical implications. In modern conditions further effective development of local finance will directly depend on the soundness of the implementation of the program-targeted budgeting method at the local level, the development of the municipal loan market, the reform of communal property enterprises of local authorities, the introduction of sound economic indicators and indicators for assessing the financial situation and the quality of local finance management, local sustainability budgets.

Value/originality. The system of local finance in Ukraine is in conditions transformation of the economic and social system of the state. The comprehensive development of all components of local finance directly depends on the effectiveness of the mechanism of these finances, systematic and comprehensive implementation of socio-economic reforms at the level of municipalities.